

La política lingüística del Govern de José Ramón Bauzá

Gabriel Bibiloni

El dia 18 de juny de 2011 prengué possessió del càrrec de president del Govern de les Illes Balears, José Ramón Bauzá Díaz, un polític de quaranta anys, mallorquí-madrileny —o madrileny-mallorquí—, apotecari, fill d'un militar de la vila de Son Cervera que anà a raure a Madrid i d'una madrilenya. La seva carrera política precedent havia pres forma a l'Ajuntament de Marratxí, on ocupà els càrrecs primer de regidor i després de batlle.

Descomptant l'efímer Cristòfol Soler, els tres presidents del PP que han tingut les Balears representen tres sectors ben diferents de la societat illenca que vota aquest partit. Primer, i durant una dotzena d'anys, Gabriel Cañellas, que encarnava una societat tradicional, conservadora, a la defensiva i amb més pragmatisme que valors o ideals; una societat arrelada en la cultura pròpia, si bé víctima de l'acció de tres-cents anys de colonialisme estabornidor. Cañellas i els seus governs no feren una política en favor de la normalització del català —malgrat que ara alguns ho creguin—,

però tampoc una política manifestament en contra: deixaren les coses a la seva evolució, si bé concediren als sectors més actius en la defensa de la llengua l'atorgament d'una legislació lingüística en aquell moment beneficosa per a la causa del català. El 1986, després de molt de temps de reluctància per part del Govern, s'aprovà la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears, pràcticament calcada de la de Catalunya, i que obria, teòricament, les mateixes expectatives. El denominat *Decret 100*, de l'any 1990, del qual tornarem a parlar, prescrivia la normalització de l'Administració autonòmica i municipal. Era una legislació d'altra banda inevitable en un Estat on les comunitats autònomes seguien la dinàmica del *café para todos*. En aquest cas un *café* que servien a Catalunya. Després, Jaume Matas representa un gir cap a concepcions més espanyolistes, basades en el discurs bilingüista, especialment durant el segon mandat d'aquest president (2003–2007). Aquesta acció es desenvolupà especialment en el camp de l'ensenyament, on s'implantaren el denominat *Decret Fiol*, que introduí l'ensenyament en anglès en detriment de les hores d'ensenyament en català, i l'ordre que facultava els pares a triar la llengua del primer ensenyament (ordre de 13 de setembre de 2004). Aquestes mesures foren àmpliament contestades pels sectors més dinàmics i conscients de la societat de les Illes i derogades pel Govern de progrés de la legislatura 2007–2011.

Quan Bauzà entrà en campanya electoral per a les eleccions autonòmiques, la societat culta balear començà a tremolar. Com mostren els vídeos de Youtube, entrava en escena un personatge desconnectat de la cultura pròpia —com a dada significativa es pot dir que, al maig del 2012, els periodistes d'IB3 van rebre l'ordre de pronunciar el cognom de Bauzà a l'espanyola—, disposat a dur a terme una política lingüística sense escrúpols que presagiava el pitjor: parlava de derogar la Llei de normalització lingüística i altres normatives, de vehicular l'educació en la llengua triada pels pares i enfilava el camí del secessionisme *sin complejos* (“suprimiremos los libros de textos en catalán, los libros de texto serán en mallorquín,

menorquín, ibicenco y formenterense”). Bauzà, més que un president de les Illes Balears, és un delegat de Madrid, aplicat a aconseguir els dirigents de la metròpoli i a desenvolupar les polítiques que aquests dicten. Durant la legislatura actual, els atacs a la llengua catalana a les Balears han estat una cadena de despropòsits. N’hi ha una àmplia informació en els llibres de Tomeu Martí, *La revolta dels enllaçats* (Leonard Muntaner, 2012) i *Estava escrit* (Nova Editorial, 2013) i en *Els tentacles de les tenebres*, de Marcel·lí Guerrero (Leonard Muntaner, 2014). Tres anys després de l’inici d’aquesta nova etapa, l’opinió majoritària entre els sectors lleials al català és que un Govern més agressiu deu ser possible, però és difícilment imaginable. Als paràgrafs següents mirarem de resumir i sistematitzar aquesta política lingüística. Una política lingüística que, d’altra banda, ha generat una reacció social mai vista a les Balears, de la qual són exponents la magna manifestació del 25 de març de 2012, amb 50.000 persones al carrer, el moviment de l’Assemblea de Docents i el moviment dels enllaçats.

BILINGÜISME AL SERVEI DELS MONOLINGÜES

El Govern de Bauzà ha promogut l’agressió més gran que s’ha fet contra la llengua catalana després de l’agressió del franquisme. Ara ens referim al desmuntatge de part substancial de la legislació lingüística de què les Illes Balears s’havien dotat d’ençà del començament de l’autonomia i que representava una certa dotació d’instruments per a la possible recuperació del català. Aquest desmuntatge es va fer mitjançant la Llei 9/2012, de 19 de juliol, de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de març, de la funció pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears (*Butlletí Oficial de les Illes Balears*, 106, 21 de juliol de 2012), amb la qual cosa hom ha posat èmfasi en el fet de la supressió del requisit de català per a accedir a la funció pública de la comunitat autònoma. Però aquest és un dels aspectes més innocus de la dita llei, que, com hem dit,

representa la destrucció de bona part de la protecció legal de la llengua del país. L'objectiu era anul·lar *de facto* la consideració de *llengua pròpia* que l'Estatut d'Autonomia consagra per al català i eliminar en tot l'entramat legal totes les conseqüències jurídiques que s'extreien d'aquell estatus. Amb un argumentari —o un únic argument— de defensa del bilingüisme i la igualtat de les dues llengües oficials, es tractava d'assegurar el privilegi dels monolingües hispanoparlants de poder viure còmodament a les Illes desentenenent-se totalment de la llengua catalana. Cap funcionari ni càrrec públic no tindrà ara cap obligació de saber ni d'usar el català i es vetllarà perquè els ciutadans monolingües hispanòfons ho tinguin tot en la seva llengua. Retòrica bilingüista al servei dels monolingües de llengua espanyola.

Així, la Llei de modificació de la Llei de la funció pública derogava la consideració de *llengua pròpia de l'administració autonòmica* que havia establert la Llei de normalització lingüística (1986). L'article 6 d'aquesta llei establí que “el català, com a llengua pròpia de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, ho és també del Govern Autònom, del Parlament i dels Consells Insulars i, en general de l'Administració Pública, de l'Administració Local i de les corporacions i institucions públiques dependents de la Comunitat Autònoma”. A la nova llei, l'article passa a tenir el redactat següent: “La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, té, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial i, per tant, ambdues són les llengües del Govern de les Illes Balears, del Parlament, dels Consells Insulars i de les corporacions locals, i en general, de les administracions públiques de l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i de les entitats del sector públic que en depenen.” A més, la nova Llei de la funció pública elimina totes les disposicions que significaven qualsevol obligació d'emprar el català per part de l'Administració i dels funcionaris. La mateixa llei deroga implacablement cinc decrets, el més important dels quals és el denominat Decret 100 (decret 100/1990, de 29 de novembre, que regula l'ús de les llengües oficials de l'Administració de la

Comunitat Autònoma de les Illes Balears), que prescrivia un ús del català a l'Administració i en les actuacions dels càrrecs públics en consonància amb el seu caràcter de llengua pròpia de les Illes Balears i de llengua pròpia de l'Administració.

La mateixa supressió del requisit de coneixement del català que abans s'exigia als funcionaris es va aplicar a tot el personal sanitari mitjançant la derogació —per la mateixa Llei de modificació de la Llei de la funció pública— del Decret 24/2009, amb l'excusa que el requisit de català frena la vinguda de bons professionals de la sanitat, que, segons el Partit Popular, és l'única cosa que interessa a la gent. Aclarim que el Govern del Pacte de Progrés va establir els nivells A o B, segons el tipus de plaça, com a requisit dels professionals sanitaris (Decret 24/2009, de 27 de març, pel qual es regula l'exigència de coneixements de llengua catalana en els procediments selectius d'accés i de mobilitat relatius a la funció pública estatutària i per ocupar llocs de treball que es convoquin en el sector públic sanitari de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears). El decret donava als sanitaris un termini de dos anys per a assolir el nivell requerit.

La Llei de modificació de la Llei de la funció pública fou el primer gran atac del Govern Bauzà al català i motivà una contundent protesta ciutadana. Al març del 2012 s'havien presentat 12.190 al·legacions contra el projecte de llei, la majoria de ciutadans particulars. El mateix mes es va fer la gran manifestació esmentada més amunt.

Per a acabar de desmuntar la legislació protectora del català, el 30 de setembre de 2014 es va aprovar la nova Llei de comerç de les Illes Balears, que suprimeix l'article 8 de la Llei de comerç precedent (Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a Illes Balears, *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, núm. 77, de 28 de juny de 2001). Aquesta establia l'obligació, d'una banda, de retolar els comerços com a mínim en català, i, de l'altra, de disposar de personal capacitat per a atendre els clients en la llengua del país en el cas de comerços amb més de tres treballadors. Amb tot, cap Govern no feia complir aquesta llei, que restava en paper mullat.

DESMUNTATGE INSTITUCIONAL

Tot just ocupat el poder, el PP de Bauzà va començar a desmuntar totes aquelles institucions o àrees encarregades de promoure l'ús del català dependents del Govern, dels Consells Insulars o de l'Ajuntament de Palma, començant per la Direcció General de Política Lingüística. El Consell Social de la Llengua Catalana, que s'havia creat el 2002 i que el 2010 havia elaborat un interessant pla de normalització lingüística —aprovat pel Govern Antich—, va quedar inert, tot i que els seus estatuts estableixen l'obligació de convocar el ple almenys un cop a l'any. Cal dir que, durant la legislatura de Jaume Matas (2003–2007), el Consell Social de la Llengua Catalana tampoc no va ser mai convocat. També per voluntat del Govern de Bauzà, les Illes Balears sortiren de l'Institut Ramon Llull, de projecció exterior de la cultura catalana, creat el 2002 pels governs de Catalunya i de les Illes Balears.

OBJECTIU: EL CATALÀ A L'ESCOLA

Un objectiu fonamental de la política lingüística del Govern de Bauzà és la reducció de la presència del català en el sistema educatiu. En les condicions en què ha de viure el català, l'escola és l'instrument bàsic que permet la facilitació de la llengua a la població escolaritzada d'origen immigrant, car els ambients en què es mouen aquests joves no ho faciliten gens. Això no vol dir que la competència lingüística transmesa sigui suficient ni que es promogui l'hàbit de parlar en català —és colpidor veure com una massa considerable de joves que han passat per l'escola que ensenya el català es mostren incapaços de respondre en aquesta llengua quan hi són interpel·lats—, però almenys fa que tota la població pugui conèixer mínimament la llengua. Com ha dit manta vegada la sociolingüística, la bilingüïtzació dels sectors d'origen migratori, inicialment monolingües, és una condició prèvia per a la normalització del

català. Davant d'això, una fita bàsica de la política lingüística dissenyada per les cavernes madrilenyes i aplicada pel Govern Bauzà és el manteniment d'una massa important de monolingües que assegurí la continuïtat de l'*statu quo* —en què, com se sap, és essencial el bilingüisme asimètric— i les tendències cap a la residualització de la llengua.

El Govern Bauzà inicià el seu trajecte amb la pretensió que els pares triassin la llengua vehicular de l'educació dels seus fills, cosa que ja havia estat assajada, com hem dit, pel Govern de Jaume Matas. L'executiu de Bauzà ordenà la lliure elecció de llengua en el primer ensenyament per al curs 2012-2013, fent valer l'ordre de 13 de setembre de 2004, derogada pel Pacte de Progrés i reposada per sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears per la sentència 886, de 22 de novembre de 2010, que anul·lava la derogació de l'ordre esmentada del 2004. Implantada la lliure elecció de llengua en el curs 2012-2013, una gran majoria de pares —al voltant de 83%— van triar el català com a llengua d'ensenyament, cosa que va descol·locar el Govern, el qual no dissimulà un bon grapat d'accions per a atènyer nivells més grans de preferència per l'espanyol.

Vist el fracàs de la lliure elecció de llengua, el Govern, rectificat el seu programa electoral — que només parlava de lliure elecció de llengua sense especificar en quins nivells educatius —, canvià d'estratègia. La passa següent va ser el famós TIL: Decret 15/2013, de 19 d'abril, pel qual es regula el tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes Balears (*Butlletí Oficial de les Illes Balears*, 53, 20 d'abril de 2013). Aquest decret, tot conservant el dret dels pares de triar la llengua del primer ensenyament (educació infantil i primer curs d'educació primària), redueix la presència del català a l'escola a força d'augmentar-hi l'espanyol i d'introduir-hi l'anglès. Així, a educació primària, les àrees de matemàtiques i medi natural, social i cultural s'han d'impartir en les dues llengües oficials (una àrea en cada llengua) i la resta d'hores d'ensenyament de matèries no lingüístiques es repartiran de manera equilibrada entre

les dues llengües oficials i l'anglès. A l'educació secundària obligatòria s'han d'impartir en català, espanyol i anglès respectivament cada una de les tres matèries bàsiques (matemàtiques, ciències de la natura i ciències socials), i per a la resta es farà la mateixa distribució horària equilibrada en les tres llengües. En el batxillerat s'estableix que els alumnes han de cursar en les llengües oficials i en la llengua estrangera a cada curs una o més matèries no lingüístiques. El 6 de setembre de 2013 el Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears va dictar una interlocutòria que suspenia cautelarment —a petició dels sindicats STEI i UGT— tres articles de l'annex del decret de trilingüisme, que establien el calendari d'aplicació del nou sistema, per la qual cosa esdevenia impossible aquesta aplicació durant el curs 2013-2014. La reacció del Govern fou l'aprovació el mateix dia d'un decret llei que pretenia burlar la Justícia elevant a un rang jurídic superior allò que havia estat suspès. Amb la nova consellera Joana Maria Camps, una persona que sorprengué tothom per la seva incompetència en el sector i les seves repetides píflies lingüístiques, el famós TIL es posà en camí *manu militari* durant el curs 2013-2014.

La política lingüística i educativa del Govern de Bauzà va generar un moviment de contestació social com mai no s'havia vist a les Balears. Una de les accions amb més repercussió va ser la vaga de docents que va tenir lloc al començament del curs 2013-2014, si bé aquesta contestació és una acció contínua amb tota classe d'iniciatives. Un gran impacte social va tenir també la col·locació de llaços quadribarrats, símbol de la defensa de la llengua, a les façanes dels centres docents, que va acabar amb una acció repressora del Govern balear: la Llei de símbols (Llei 9/2013, de 23 de desembre, sobre l'ús dels símbols institucionals de les Illes Balears, *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, 181, 31 de desembre de 2013), que, amb el pretext de regular els símbols oficials, persegueix el símbol històric major de les Balears —les Quatre Barres— i imposa fortes sancions als directors de centres que col·loquin el llaç esmentat.

Els STEI, UGT i Comissions Obreres havien impugnat davant el Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears el decret de

trilingüisme abans de començar el curs 2013-2014, a part de la impugnació de l'annex, referida més amunt. La sentència arribà el 23 de setembre de 2014 i declarà nul tot el decret, argumentant que no s'havia consultat la Universitat de les Illes Balears, organisme oficial consultiu per a tot el que es refereix a la llengua catalana. El Govern anuncià recursos i la seva intenció de continuar aplicant el TIL, però el Tribunal donà deu dies al Govern per a publicar en el *Bulletí Oficial* la derogació del decret. Bauzà destituí Joana Maria Camps —que s'havia limitat a seguir fidelment les seves ordres— i posà Núria Riera al front de la Conselleria. Enmig d'una gran joia en el sector docent, el TIL es considera mort.

OFENSIVA CONTRA LA LLENGUA ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

La política del PP balear liderat per Bauzà s'ha orientat també a reduir la presència de la llengua catalana als mitjans de comunicació, on d'entrada ja és molt minoritària. Una acció contundent fou el tancament de Televisió de Mallorca i Ona Mallorca, la televisió i la ràdio del Consell de Mallorca. Uns mitjans en català i de qualitat que van tenir un rol important en la promoció del català. El Govern de Matas ja havia tancat Som Ràdio, una emissora musical creada pel Pacte de Progrés l'any 2000 i que havia assolit una presència important entre els joves. Incomprensiblement, el mitjà no va ser reposat pel Govern de progrés de 2007-2011.

També és aclaridora de les intencions del PP la política aplicada a IB3, la ràdio i televisió autonòmiques, dependents del Govern balear. El Govern de Bauzà, tan entusiasta de la “llibertat lingüística”, suprimí taxativament la llibertat de tria de llengua per als films i sèries de producció aliena, que en els temps precedents eren oferts als espectadors tant en versió catalana —cedida gratuïtament per la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals— com en versió espanyola, gràcies a la tecnologia que permet diversos canals d'àudio. Bauzà imposà l'única possibilitat de veure'ls en espanyol.

A això cal afegir-hi el fet que d'ençà del 2009, abans de l'apagada analògica, el canal complet de TV3 va ser substituït pel nou canal TV3Cat, que no inclou films i sèries de producció aliena, amb la qual cosa els ciutadans de les Illes ja no poden veure quasi cap d'aquests productes en llengua catalana a cap canal de televisió. El fet es basa en un discutible i discutit acord signat el 2009 entre els ens encarregats dels mitjans públics del Principat i de les Illes. Per aquest acord tant la CCMA com la RTVIB se cedien mútuament freqüències per a difondre els canals respectius al territori de l'altra part. Per a la supressió de l'emissió de films i sèries de producció aliena (i esdeveniments esportius) esgrimien motius de legalitat i de manca de drets d'emissió per a aquests productes. Uns arguments que no havien fet aparició entre el 1985, any dels inicis de TV3 a les Illes, i el 2009.

ESQUARTERAR LA LLENGUA

Les accions del Govern destinades a reduir l'ús de la llengua catalana a l'Administració, l'escola i altres àmbits fonamentals s'han complementat amb una política de fragmentació i dialectalització de la llengua en la línia del denominat *gonellisme*, un terme que a Mallorca designa un ampli ventall d'ideologies antiunitat lingüística, que van del col·loquialisme no estrictament secessionista fins al secessionisme esperpèntic. Com succeeix al País Valencià, la política de fragmentació persegueix el doble objectiu d'obstaculitzar el procés de normalització lingüística i fer electoralisme amb la desinformació d'una part de la societat que la intoxicació de la dreta més provinciana contribueix a mantenir. Quan s'acosten les eleccions europees i les autonòmiques del 2015, i vists els pronòstics desfavorables, el PP balear decideix recórrer a la imatge de la defensa del ranci i estantís *lo nostro*. Tota aquesta política es fa també amb la pressió constant a darrere del Círculo Balear, una entitat minúscula però molt influent durant aquesta legislatura, impulsada per monolingües d'ideologia ultranacionalista espanyola.

En la campanya electoral del 2011 Bauzà ja jugava amb l'exploració dels prejudicis d'una part de la societat illenca i prometia manuals escolars en les modalitats insulars i “defensa” de les paraules “pròpies” davant la suposada imposició de paraules “catalanes”.

Precisament l'afer dels manuals escolars ha estat un camp on el PP ha jugat la seva demagògia, sota la pressió del Círculo, si bé ara com ara sense resultats definitivament danyosos. El 9 d'abril de 2013, l'endemà d'una reunió del Govern i el Círculo, el conseller d'Educació, Rafel Bosch, anunciava una partida de 75.000 euros per a subvencionar manuals escolars editats en les modalitats insulars del català. S'hi oposà el món educatiu —una part dels centres parlaren de boicotar aquests materials— i la Universitat, i, en conseqüència, les editorials no s'hi interessaren i el projecte restà fallit.

El Govern, d'ençà del començament de la legislatura, ha mantingut una connivència amb grups o grupúsculs d'ideologia anticatalana i espanyolista. Primer el Círculo Balear, entitat fundada el 1999, que no usa mai el català llevat d'un racó del seu web dedicat a “Llengo i cultura balear”. Després la Fundació Jaume III, creada al final del 2013, amb la finalitat —diuen— de defensar el mallorquí davant la pressió catalanista, que està canviant o ha canviat “sa nostra manera de xerrar” (citació de la seva web). Els dos grups mantenen una certa ambigüïtat respecte a la unitat de la llengua —la situació legal i els avanços assolits en consciència d'unitat lingüística no els permeten una altra cosa— i utilitzen —sobretot la Fundació— un català amb ortografia convencional però amb article salat i alguns altres dialectalismes. Afegim a tot això que sempre hem cregut que el model de llengua defensat per aquests col·lectius mallorquins és l'equivalent, pel que fa a filosofia i praxi, del model introduït en els mitjans de comunicació de Barcelona durant la dècada de 1980, conegut com a *català light*, que continua present a quasi tots els mitjans de comunicació principals. La diferència és que l'article salat balear crea una imatge més destructiva de la unitat de la llengua que els col·loquialismes barcelonins. És significatiu el fet que el lingüista ideòleg de la Fundació Jaume III sigui un dels pares d'aquell moviment col·loquialista de Barcelona.

La connexió entre el sector més impudent del Partit Popular i la fundació esmentada deu ser responsable de la darrera iniciativa del Govern en matèria de fragmentació del català: al mes d'abril del 2014 la premsa informava que els informatius de la ràdio i la televisió autonòmiques (IB3), a partir del mes de maig, passarien a emetre's amb l'article salat, cosa que trencaria una tradició que ve del mateix moment de l'aparició de la televisió en català. El fet va provocar una gran reacció entre els sectors cultes de la societat, sobretot de la Universitat de les Illes Balears, que emeté un contundent comunicat de rebuig, i els mateixos professionals dels mitjans. A la vista d'aquesta reacció, els responsables polítics de l'operació van recular i reduïren la imposició del salat als espais dels esports i del temps. En el moment de tancar aquest article (6 d'octubre de 2014), els informatius continuen fent-se en la llengua normativa tradicional, però, efectivament, a partir del passat 8 de setembre s'ha introduït l'article salat en els espais esmentats. De fet, una mescladissa destarotada dels dos articles, atesa la dificultat de canviar l'automatització que significa l'ús d'un model de llengua. Amb tot, l'atenció social prestada a l'afer del salat en els informatius ha fet perdre de vista en certa manera el fet que IB3 ha anat introduint el model dialectal en un bon nombre de programes de registre formal i en els anuncis promocionals de la mateixa casa.

Aquesta legislatura (2011-2015) ens ha ensenyat que del partit que exerceix el poder a les institucions principals de les Illes en pot sorgir qualsevol despropòsit en qualsevol moment. I una part de la societat illenca es demana quin pot ser el pròxim. Alhora que abraça l'esperança que el malson s'acabi l'estiu del 2015.